

CUM STĂM CU CRITICA TEATRALĂ ●

- 1 Cum apreciați aportul criticii dramatice la dezvoltarea mișcării teatrale (dramaturgie, arta spectacolului)? În ce măsură sprijină critica tendințele înaintate în teatrul românesc și cât de activ combatte ea rămășițele în urmă, manifestările conservatoare sau fenomenele de pseudoinovație?
- 2 În cadrul principiilor mari de estetică marxistă ce conduc critica noastră, care sint criteriile specifice care trebuie, după părerea dv., să-l dirijeze pe critic în aprecierea unui text și a unui spectacol? Cum operează raportul dintre judecata obiectivă și interpretarea subiectivă (care, să nu uităm, poate să fie și creatoare) în activitatea criticilor? Puteți semna manifestări neprincipiale în presa teatrală?
- 3 Care trebuie să fie obiectul central al actului critic în teatru: studiul textului sau analiza fenomenului de artă a spectacolului?

Continuarea anchetei începută în nr. 10/1965.

- 4 Cum apreciați raporturile presei cu teatrele din țară : publicațiile dau un ajutor calificat acestor teatre ? Funcția critică acționează eficient la diferite niveluri ale presei – ziar, săptăminal de cultură, revistă literară lunară ? Ce calitate critică au intervențiile cronicarilor care semnează în publicațiile regionale ?
- 5 Cum apreciați raporturile criticii cu publicul ? Izbutește cronica să orienteze spectatorii spre spectacolele de calitate, contribuind la formarea conștiinței socialiste și desăvârșirea educației estetice a publicului ? Puteți semna la concesiile făcute unor gusturi îndoelnice (preferințe pentru spectacolul boulevardier, snobism etc.) ?
- 6 Ce fel de pregătire dă competență specifică cronicarului dramatic ? Este necesar ca el să pătrundă în laboratorul muncii scenice concrete, sau vi se pare suficientă aprecierea rezultatelor finite ale muncii de creație ?
- 7 Reușește critica noastră să exprime un punct de vedere propriu în raport cu fenomenul teatral universal ? Ajută ea publicul și oamenii de teatru să cunoască în profunzime arta dramatică contemporană (mai cu seamă cea occidentală) și s-o aprecieze în lumina ideilor socialiste ?
- 8 Vă rugăm să formulați o apreciere asupra activității revistei noastre (în ce privește reflectarea vieții teatrelor românești, calitatea cronicii, efortul teoretic, materializat în studii și dezbateri, oglindirea realității teatrale mondiale, capacitatea de informare, periodicitatea, aspectul grafic).

NIKI ATANASIU

Artist al poporului, prim secretar al A.T.M.

„...O PUNTE DE LEGĂTURĂ CĂTRE CULTURA PUBLICULUI”

N-am să răspund în ordinea întrebărilor chestionarului, ci am să mă opresc asupra câtorva probleme care m-au preocupat mai mult, chiar înainte ca redacția dv. să fi lansat această binevenită anchetă.

În primul rînd, despre relația critică-public. Se uită, uneori, că vastul efort care se întreprinde în teatre se face pentru a-l mulțumi pe acest judecător suprem, că aprecierea publicului, mai mult decît a criticii, este scopul spre care țințesc realizatorii unui spectacol. Mi se pare că pe critici îi preocupă prea puțin să stabilească o punte

de legătură între cultura lor — de specialitate — și cultura publicului: cultura inginerului, a studentului, a medicului, a muncitorului.

Teatrul a pătruns foarte puternic în realitatea cotidiană; avem mii de artiști amatori, pentru care teatrul este una din coordonatele importante ale vieții; avem teatre populare; în fiecare casă, în medie, o dată pe săptămână, radioul sau televiziunea aduc o piesă. Nu mai putem vorbi deci „în cerc închis”; nu mai putem merge „păralel”: e nevoie ca opinia publicului și opinia criticii să se întâlnească.

Dacă acest aspect al problemei ar fi cercetat mai îndeaproape, s-ar observa chiar că s-a format un public ale cărui criterii intelectuale nu sînt de neglijat. Poate că acestui public îi scapă unele rafinate adrese profesioniștilor, dar în schimb apreciază teatrul direct, prin ceea ce el transmite esențial. Cred, de aceea, că revista dv. ar trebui să se facă mai des și mai consecvent ecoul acestui public, să-l atragă spre discuții, să-i cunoască modul de a gândi și de a reacționa. Vă propun să statornicim în acest sens o colaborare permanentă: revista și ATM-ul să organizeze periodic „mese rotunde”, consfătuiri, anchete cu spectatorii — despre repertoriu, despre un spectacol, despre viața unui teatru, despre eroii de azi ai piesei contemporane...

Am adus această chestiune în discuție pentru că nu mi se pare potrivit să vorbim despre critică fără să precizăm scopul ei. Sigur că nu sînt pentru o critică uniformă și lipsită de poziție proprie; dar criticul nu trebuie să uite că el este expresia opiniei publice, exponentul spectatorului evoluat, pentru a cărui formație poartă o răspundere egală cu a creatorilor spectacolului; atunci, în scrisul lui nu-și va face loc arbitrarul.

Mișcarea noastră teatrală are astăzi o mare strălucire. În comparație cu destule țări pe care le-am vizitat, avem cu ce să ne mîndrim; am depășit perioada dificilă a necazurilor, administrativ-financiare, sîntem în etapa în care creăm o cultură teatrală specific românească. În raport cu aceasta, critica nu a ajuns la treapta de valoare corespunzătoare. Sigur că avem mulți critici serioși, care desăfoară o activitate sistematică, că nivelul general a crescut în ultimii ani. (Există și cîteva voci distonante, care se aud mai tare decît trebuie, pentru că urmăresc să facă mult zgomot, folosesc cuvinte tari, jignesc; asta face să fim cîteodată înclinați ca, din cauza copacilor, să nu mai vedem pădurea. Dar nu despre acestea vreau să vorbesc, căci nu ele pot determina fizionomia unui sector de creație; nivelul general al criticii obiective și bine intenționate interesează, și de acesta mă voi ocupa.) Totuși, nu avem în critica de teatru acele însemnate figuri pe care le avem, de pildă, în critica literară, nume care să-și fi creat o autoritate deplină.

Problema prestigiului criticului ar trebui și ea mai mult discutată. Acest prestigiu este o componentă instabilă, al cărei echilibru se poate distruge prin orice inconsecvență: a te lăsa influențat de o modă, a te arăta o singură dată partinitor cu cineva, a fi indulgent cu un teatru la care ți se joacă o traducere, a jigni un actor — e destul ca autoritatea să ți se zdruncine. Iar jignitoare pot fi nu numai cuvintele dure, ci și o multime de alte procedee; de pildă, cronicarul „României libere” scrie despre *Ulaicu-Vodă* și, „ocolind o chestiune spinoasă”, nu pomeneste, pur și simplu, de un artist al poporului, a cărui interpretare o considera probabil criticabilă; dar omisiunea e cu mult mai neindicată decît o discuție deschisă, sinceră și plină de căldură. Tot atît de nepotrivit e tonul cronicarului ce se adăpostește sub pseudonimul „Interim”, în „Luceafărul”; și ce să crezi despre un cronicar care nu-și semnează aprecierile?!

Orice creație, chiar nemulțumitoare, conține un mare efort și o imensă cantitate de consum nervos; ea merită respect și considerație, merită delicatețe intelectuală. La urma urmei, fără acest fond uman, fără această infuzie de viață, teatrul nici nu există — e literatură.

Presa, în țara noastră, duce o luptă afirmativă, o luptă de înarmare, de construire. În acest sens, ceea ce trebuie să construiască critica de teatru este teoria teatrului românesc; ea trebuie să depășească stadiul consemnării unor spectacole izolate, să realizeze studii de sinteză, așa cum întreprindeau într-un timp Mihnea Gheorghiu, N. Tertulian, V. Mîndra, Sergiu Fărcășan etc., și care alcătuiau o veritabilă „mică bibliotecă critică”.

Răspunzînd anchetei dv., dramaturgul Al. Mirodan propunea „înființarea unui organism specializat”. Citindu-l, am avut un sentiment de regret și vinovăție: pentru că acest organism există, dar, dacă existența lui nu se mai simte, e ca și cum n-ar fi... E vorba de secția de critică a ATM, care își propusese o seamă de obiective importante, și în revitalizarea căreia revista „Teatrul” ar putea să dea o mîna de ajutor. Sînt multe de făcut în direcția prospectării în dramaturgia noastră dintre cele două războaie, a istoriei spectacolului, a readucerii în actualitate a marilor figuri ale regiei românești,

care au desprăfuit teatrul. S-ar vedea astfel că „modernul” nu s-a descoperit azi, că există, dacă se poate spune așa, o adevărată „tradiție” a tendințelor novatoare.

În afară de asta, o secție de critică organizată, cu o viață a ei, ar contribui la statornicirea unui climat de efervescență intelectuală veritabilă și a unor relații firești, deschise.

Chestionarul revistei cuprinde și întrebarea: „ce fel de pregătire dă competență specifică cronicarului dramatic?” E greu să răspunzi cu o rețetă, dar cred că aici se ascunde „cheia” eficienței activității lui. La terminarea studiilor, tânărul critic se găsește „la egalitate” cu actorul, cu regizorul; cu toții sînt absolvenți ai facultății. Prin specificul profesiunii însă, lui îi este interzisă cea mai mică întrerupere a pregătirii. Ca actor, se poate să vezi numai filmele, expozițiile, să citești cărțile care te interesează mai mult; criticul însă nu-și poate îngădui nici un moment de șomaj „intelectual”. Munca lui e și în bibliotecă — ceasuri întregi de lectură zilnică —, dar și în ceea ce pare o recreație, căci el trebuie să dispună în permanență de un foarte larg sistem de referințe. Nu vom repeta niciodată suficient cuvîntul „cultură”. Vă închipuiți ce impresie face oamenilor de teatru un cronicar care, abia după spectacol, cere piesa pentru lectură secretariatului literar?...

Nu știu dacă este bine ca în timpul elaborării spectacolului să intervină cineva dinafară; actorii sînt extrem de sensibili, o prezență străină îi inhibă și-i derutează. Cred însă că la vizionări ar fi bine să participe și cronicari. Cuvîntul lor, asimilat în pauza de cîteva zile pînă la premieră, ar putea contribui la corectarea eventualelor erori, astfel ca spectacolul să nu se fixeze greșit. Și e obligatoriu ca acești spectatori avizați, care dau tonul, și care sînt cronicarii, să fie invitați la premieră — și nu o lună de zile mai tîrziu. Pentru că, apărînd la șase săptămîni după nașterea spectacolului, cronică interesează mai puțin, în orice caz nu mai ajută în aceeași măsură.

În schimb, lipsa criticului se simte puternic pe parcursul vieții reprezentației; căci spectacolul nu moare odată cu premiera, ci abia se naște, și el trebuie sprijinit, revăzut, discutat în evoluția lui.

Un asemenea lucru a încercat revista „Teatrul”, cu ancheta sa la „spectacolul obișnuit” — și cred că asta a fost una dintre inițiativele sale cele mai bune. Poate că ar fi bine să o continue și s-o extindă asupra provinciei; căci s-a văzut, în decadă, că avem și în provincie forțe care merită să fie susținute și stimulate.

Revista dv. suferă de o anumită ineficiență, datorită întîrzierii ei permanente față de fenomenul pe care-l consemnează; problema s-ar putea rezolva numai prin schimbarea periodicității, cel puțin bilunar.

Interesul față de ea ar putea fi stimulat și prin întărirea legăturilor cu mișcarea teatrală. În perioada în care se organizau „mese rotunde”, în paginile revistei se schimbau opinii mai variate, se crease un climat creator, un centru de efervescență. Este un sistem care n-ar trebui părăsit, la care m-ar bucura să se recurgă, poate și cu colaborarea ATM-ului, pe care țin s-o ofer în mod stăruitor. N-ar fi rău să lărgiți cercul colaboratorilor revistei. Oamenii care semnează acum spun lucruri interesante, dar, fiind mereu aceiași, ajungi să știi la ce opinii să te aștepti din partea lor. Marile nume ale criticii literare ar putea contribui la ridicarea nivelului teoretic al revistei și ar aduce un accent nou în critică.

PAUL BORTNOVSCHI

Scenograf la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra”

„LIPSĂ DE INTERES PENTRU SCENOGRAFIE”

Voi încerca să răspund întrebărilor revistei fără să le respect întocmai ordinea și judecînd mai mult din punctul de vedere al artei pe care o practic.

Trebuie să spun că discuția asupra plasticii spectacolului se face dinafara fenomenului real, în cea mai mare parte a cronicii dramatice. N-aș vrea să atribui acest fapt unei lipse de competență; mi se pare, mai curînd, că este vorba de indiferență, de lipsa interesului pentru scenografie. Aproapte toată critica dramatică trece cu foarte mare ușurință peste zona vizuală a faptului teatral. De aici decurg mai multe consecințe. Neparticipînd, neurmîrînd evoluția activității scenografice, critica se desensibilizează în